

EMELLER ÜSTADI

Sadri Maksudi'nin İsmail Gaspıralı'nın vefatından sonra yazdığı bu yazı önce Yıldız Gazetesi'nde, daha sonra 1914 yılında 202 numaralı Tercüman Gazetesi'nde yayımlanmıştır. Bu metin, Cafer Seydahmet Bey'in Gaspıralı İsmail Bey kitabından alınmıştır. (Avrasya Bir Vakfı Yayınları 1996)

İsmail Bey'in vefatı ile hissettiğim teessürlerimi, derin infialimi, şedit feryadımı dışarı çıkarmak istiyordum fakat kalbimden manevi yaşlar aktığı bir zamanda bu kabil olamıyor. Hâzırda en mukaddes ve en aziz bir şeyimi kaybetmiş bir çocuk gibi ağlamaktan başka elimden bir şey gelmiyor! Fakat bu kâfi değil, bir samimi fikir, açık sözle ifade etmek istiyorum.

Lakin ne söylesem de her söz, her cümle İsmail Beyin nazarımdaki büyüklüğüne, tarihî mevkiinin ulviyetine, kendisine olan nihayetsiz ihtiramatıma kıyasen pek küçük, pek renksiz hatta hiç kalıyor! Gasprinski kimdir? O, dünyada ne işledi (ne yaptı)? İşte eğer söz ile bunu bildirmek, bunu anlatmak mümkün olsaydı, ben suallere cevap verirdim. Bu hususta şimdilik yalnız şunu diyebileceğim:

Gasprinski, hepimizin fikrinde, kalplerimizde en büyük bir mahalli işgal eden bir kişidir. Hepimizin ufku millisinde en nurani bir noktadır. Her birimizin tevessüü fikir tarihinde en malum bir âlimdir. Bilâihtiyar her birimizin samimi ihtiramlarını celbeden, ismi zikrolundukça hepimizin ağzına "Büyük" kelimesini getiren şey ise onun işleridir.

Dikkatle düşününüz! Asırlardan beri Türk-Tatar kavimleri medeniyetten ırak, maarifsiz, ziyasız, gönülsüz, bir hayat ile yaşadılar. Ormanlarda, çöllerde saharalarda, Türk- Tatarlar nursuz, şadlıksız, ölmüş bir hayat içinde asırlar geçirdiler... **Mazi unutulmuş, hâl sevinçsiz, istikbal meçhul idi. Önde bir hedef, sevindirecek bir maksat yoktu. Hûlasa: Rusya Türkleri çok zamanlar ruhsuz, şadlıksız yaşadılar, çünkü emelsiz, idealsiz idiler.**

İşte Türk-Tatar hayatının şu devrine nihayet verip, yeni bir devre girmesine sebep olan zat İsmail Bey Gasprinski'dir. Onun minberi talimi olan "**Tercüman**" manasız hayatımıza mana vermiş, maksatsız yaşayışımıza emeller icat etmiş, sönmüş maişetimize ümitler doğurmuştur...

Büyük bir kavmin hayatında yalnız başına, yeni bir devir açan; ümitsiz maksatsız ömür geçiren bir millete ümit doğuran, asırlarca ümitsizliğe alışmış bir millete idealler, gayeler veren, manen ölmekte olan bir kavme hayat nefh eden bir zatın ehemmiyetini yazmak mümkün değildir; Gasprinski gibi adamların hizmetlerini, mevkiini hissetmek, takdir etmek kabil olamıyor. Bunun için bundan vazgeçiyorum.